

M&O groep

Rapport audit onderwijs ondersteuningsprofiel IVO

Naam onderwijsvoorziening: Basisschool De Molenhoek te Oisterwijk

Datum bezoek: 12 september 2013

In opdracht van: SWV PO 30-04 Tilburg e.o.

Rapporteur: Ina Latuputty
M&O-groep, 's-Hertogenbosch
September 2013

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
2. De opbrengsten van het schoolbezoek	4
2.1 Het onderwijsconcept	4
2.2 De voorzieningen op de vijf velden.....	10
3. Grenzen en groeimogelijkheden van de school.....	15
3.1 Groeimogelijkheden en grenzen v.w.b. onderwijsconcept	15
3.2 Karakterisering van de voorzieningen op de vijf velden	19
4. Tot slot.....	23
Bijlage 1: Enkele landelijke kengetallen	24
Bijlage 2: Speciale onderwijsondersteuning per schoolprofiel	25

1. Inleiding

Uw school¹ biedt onderwijsondersteuning aan leerlingen die speciale onderwijsbehoeften hebben. Wanneer uw school tegen haar grenzen aanloopt, is er de mogelijkheid om de leerling en zijn of haar ouders² te verwijzen naar een andere school, een school voor speciaal (basis)onderwijs.

Scholen verschillen in de onderwijsondersteuning die zij (kunnen) bieden. Uit verwijsgedrag van scholen bijvoorbeeld blijkt dit heel duidelijk: een leerling waarbij de ene school tegen de grenzen van haar onderwijsondersteuning aanloopt, kan op een andere school zonder al te veel inspanning passend onderwijs krijgen. Soms is de reden makkelijk aanwijsbaar: een school in een gebouw met veel trappen en weinig ruimte is niet zomaar passend voor een leerling in een rolstoel. Maar meestal is het lastiger om aan te geven wanneer een leerling niet, en wanneer wel, op de school terecht kan.

Zowel voor de school zelf, als voor ouders en voor de bovenschoolse organisatie die het bovenschoolse netwerk van ondersteuningsvoorzieningen inricht (schoolbestuur, samenwerkingsverband po, regionaal netwerk Passend Onderwijs), is het van belang te weten waar de school staat voor wat betreft de onderwijsondersteuning en wat mogelijkheden zijn om de onderwijsondersteuning te versterken en eventueel uit te breiden.

In de audit is gekeken naar de 'match' tussen de onderwijsbehoeften³ van de leerlingen uit het voedingsgebied van de school met het onderwijsaanbod van de school. Deze match tussen vraag en aanbod is in kaart gebracht in termen van kenmerken van het ondersteuningsaanbod, van de school dus.

Het profiel van het ondersteuningsaanbod van een reguliere school wordt bepaald door:

- de mate waarin het onderwijsconcept bijdraagt aan het zich geaccepteerd voelen van de leerling met speciale onderwijsbehoeften;
- de positie op vijf velden van onderwijsbehoefte:
  1. de hoeveelheid aandacht/handen in de groep;
  2. speciale onderwijsmaterialen;
  3. de ruimtelijke omgeving;
  4. expertise;
  5. samenwerking met externe instanties die zich ook met de ondersteuning voor het kind bezighouden.

---

¹ Waar in dit rapport korthedshalve staat 'school' wordt steeds bedoeld 'school of andere eenheid van onderwijsondersteuning'.

² Waar in dit rapport korthedshalve staat 'ouders' wordt steeds bedoeld 'ouders of verzorgers'.

³ De onderwijsbehoefte is de instructie en ondersteuning die de leerling in de onderwijssituatie nodig heeft om een volgende stap te kunnen maken in het eigen proces van cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling.

Informatie over deze kenmerken is verzameld door:

- een documentenanalyse (schoolplan, schoolgids, inspectierapport, website);
- een half gestructureerd interview/gesprek, het gesprek is gevoerd met: Els Adema (directeur), Helen Veldt (IB-er), Harriët de Vries (leerkracht), Karin v.d. Sterre (ouder);
- half gestructureerde observaties in de groepen 1/2, 3 en 6, met name ter ondersteuning van de bevindingen over het gehanteerde onderwijsconcept en het daarbij horende klassenmanagement;
- een gesprek met een gedeelte van het schoolteam waarin de opvattingen rond en het draagvlak voor het onderwijs aan leerlingen met speciale onderwijsbehoeften aan de orde komt.

In het gesprek met het schoolteam zijn de eerste indrukken vanuit het interview en de observaties verwerkt.

In dit rapport doen wij verslag van onze bevindingen. Wij wijzen er op dat de informatieverzameling weliswaar uitgebreid en veelzijdig was, maar beperkt is door het karakter van een momentopname.

2. De opbrengsten van het schoolbezoek

2.1 Het onderwijsconcept

Korte karakterisering van de school

Basisschool De Molenhoek ligt in het noordwesten van Oisterwijk vlak bij de Kerkhovense molen. De meeste leerlingen komen uit het dorp en enkele leerlingen wonen net iets buiten Oisterwijk. De 219 leerlingen zijn verdeeld over 9 groepen. Gemiddeld zitten er 24 leerlingen in een groep. De centrale open ruimte met podium is omringd door de klaslokalen. Opvallend is dat de wanden van de lokalen open kunnen en daardoor direct verbonden zijn met de centrale ruimte. De leerlingen hebben de mogelijkheid op de gang en in de middenruimte te werken aan tafelgroepen en op de computers. Eén groep is gesitueerd in het speellokaal. Op het plein zijn 2 noodlokalen geplaatst voor groep 7 en 8. De school maakt elders gebruik van een kleuterspeelzaal. Groep 1/2 heeft een eigen plein met een zandbak. Het plein voor de andere groepen is aan de kleine kant door de noodlokalen. De leerlingen kunnen er spelen op het klim- en klauterrek met glijbaan, met de voetbalgoals, de basket en zitten op banken. De school heeft verder een directie-/administratiekamer, een IB-ruimte, een kamer voor spelbegeleiding en een grote personeelskamer met keuken.

In hoeverre heeft de school te maken met verschillen tussen leerlingen?

Naar schatting van de geïnterviewde medewerkers is het **niveau van leren** over het geheel van de school op het landelijk gemiddelde niveau (Cito B laag – C), waarbij de leerlingen een hoge C scoren. De school voldoet hiermee aan de gestelde norm. Het team streeft er naar dat 75% van de leerlingen Cito A-B scoort. Dit wordt verwacht in het kader van opbrengstgericht werken. De school is hier meer dan anderhalf jaar mee bezig, maar op dit moment wordt deze norm nog niet behaald. Binnen de groep hebben de leerkrachten te maken met veel verschillende niveaus (meer dan 32% van de leerlingen) waardoor de groepen heterogeen te noemen zijn op het gebied van leren. Voorheen bediende de leerkracht veel verschillende niveaus, nu zijn er per groep 3 niveaugroepen plus leerlingen die op een bepaald vakgebied hier buiten vallen.

De school maakt nog de volgende opmerking: Nagenoeg alle leerlingen vallen binnen een van de subgroepen. Wel zijn er binnen een niveaugroep leerlingen met een speciale onderwijsbehoefte. Slechts enkele leerlingen volgen een eigen leerlijn.

Enkele vragen in het interview richtten zich op de leerlingen die vanwege hun **gedrag** zodanig speciale aandacht nodig hebben, dat dit structureel extra inzet vraagt van de leerkracht. De schatting van het aantal van deze leerlingen is gemiddeld (± 2 à 3 leerlingen per groep).

De aandacht die op gedrag wordt gevraagd, richt zich vooral op het begrenzen van gedrag, het stimuleren en motiveren om activiteiten uit te voeren en inzicht verkrijgen in eigen en andermans gedrag. Het team werkt vooral preventief door middel van school- en groepsafspraken. Vanaf 2010 werkt de school aan het verbeteren van het klassenklimaat. Aan het begin van het jaar komen de afspraken aan de orde. Verwachtingen worden uitgesproken en leerlingen worden hier actief bij betrokken. Regels hangen zichtbaar in de klas (hulp vragen, gebruik van de liniaalstem, etc.).

In de school heerst een positief pedagogisch klimaat: beloningssystemen worden gehanteerd voor individuele en groepsbeloningen en leerlingen complimenteren elkaar.

Er zijn korte lijnen tussen school en thuis. Ouders zijn bereid mee te werken aan oplossingen voor een probleem waardoor afstemming ontstaat tussen de thuis- en schoolsituatie. De veiligheid voor alle leerlingen moet worden gewaarborgd. De school gebruikt hiervoor verschillende onderwijsmaterialen: Kids' Skills, spelmaterialen en elementen uit SWPBS (Schoolwide Positive Behaviour Support). Met ondersteuning van een interne gedragsspecialist is schoolbreed het 'Databord' geïntroduceerd en geïmplementeerd. Er zijn vijf schoolregels opgesteld die zichtbaar in de centrale ruimte en in elke klas hangen. Middels visualisatie kunnen alle groepen van elkaar zien met welke afspraak de groep aan de slag is. Binnen de groep kunnen leerlingen eigen groepsregels opstellen die afgeleide zijn van de schoolregels. De leerkracht geeft aan de groep individuele en groepsbeloningen, waardoor een positief pedagogisch klimaat wordt bewerkstelligd. Deze aanpak op gedrag behoort tot de routines van alle leerkrachten.

De **culturele en taalachtergrond** van de leerlingen is nagenoeg homogeen. De leerlingen zijn van autochtone afkomst.

De sociaaleconomische achtergrond van de leerlingen wordt vooral gekenmerkt door ouders met een gemiddelde opleiding met uitschieters naar lager en hoger opgeleiden. Wel wordt door de geïnterviewde medewerkers opgemerkt dat een aantal ouders door de economische crisis op het bijstandsniveau leven en sommigen zelf belast zijn met een psychiatrische diagnose.

Er zijn 27 leerlingen met een leerlingengewicht van 0,3 en 1 leerling met een gewicht van 1,2. Hiermee heeft 12,8 procent leerlingen een gewicht, landelijk is dit hetzelfde percentage.

Er zijn 4 leerlingen met een '**rugzakje**': 1 vanuit cluster 2 en 3 vanuit cluster 3. In vergelijking met het landelijk beeld is dit boven het landelijk gemiddelde (1,8% tegenover 1% landelijk).

Over het geheel genomen, is de leerlingenpopulatie van Basisschool De Molenhoek te karakteriseren als relatief homogeen (in vergelijking met Nederlandse scholen in het algemeen).

Hoe wordt binnen de school op speciale onderwijsbehoeften gereageerd?

De leerlingen die speciale aandacht nodig hebben krijgen dit vooral:

- met individuele aandacht, in een andere ruimte dan de groep
- met individuele aandacht, in dezelfde ruimte, maar apart van de groep
- met groepsaandacht in homogene subgroepen

En dus *niet* of nauwelijks:

- met individuele aandacht geïntegreerd in de groepsaanpak.

De school streeft naar extra handen in het onderwijs door in elke groep een stagiaire in te zetten. Individuele aandacht in dezelfde ruimte maar apart van de groep is mede mogelijk door de extra gelden die de school tot nu toe steeds ontvangt. Elk schooljaar wordt bekeken of zij in aanmerking komen voor deze gelden. Door het formeren van drie leerniveaus en deze te koppelen aan het groepsplan, biedt de leerkracht groepsaandacht in homogene subgroepen. Het team hanteert het directe instructiemodel. In ontwikkeling is het werken met het IGD-model, Interactief Gedifferentieerde Model voor Instructie. De leerkrachten maken gebruik van coöperatieve werkvormen. Een enkele leerkracht is op de hoogte van leerstijlen en incidenteel wordt hier gebruik van gemaakt. Instructie vindt auditief plaats, door visualisatie en met ondersteuning van materialen.

Op school is een dyslexieprotocol. Leerlingen met dyslexie krijgen extra tijd. Toetsen voor begrijpend lezen worden voorgelezen. In groep 3 en 4 ligt de nadruk voor deze leerlingen op het ontwikkelen van de leesvorderingen en zal de leerkracht niet al te snel een tekst voorlezen. Tot groep 5 wordt de methode aangehouden. Pas wanneer dit niet haalbaar is, krijgt de leerling een eigen leerlijn. In groep 7 en 8 worden leerlingen ondersteund d.m.v. Kurzweil.

Er is ook een protocol voor dyscalculie aanwezig. In de groep wordt tijdens de rekenles gewerkt met 3 subgroepen. Leerlingen met rekenproblemen krijgen een aangepast leerstofaanbod (i-lijn), extra instructie aan de instructietafel en extra oefening. Ouders worden bij het leerproces betrokken. Indien deze extra ondersteuning onvoldoende is, wordt het rekenprobleem nader in kaart gebracht door het afnemen van aanvullende toetsen en diagnostische rekengesprekjes. De leerkracht past het leerstofaanbod aan en wordt hierbij ondersteund door de IB'er.

Bij te weinig aantoonbare vorderingen wordt de leerling aangemeld voor extern onderzoek. Als dat resulteert in een dyscalculieverklaring worden leerstof en instructie afgestemd op de onderwijsbehoeften van de individuele leerling (eigen leerlijn). De leerkracht krijgt ondersteuning van de IB/RT'er bij het begeleiden van individuele leerlingen met ernstige/hardnekkige reken/wiskundeproblemen. Leerlingen krijgen een eigen leerlijn rekenen als de diagnose dyscalculie wordt gesteld of wanneer een advies hiervoor is gegeven. Het team streeft er naar dat alle leerlingen eind groep 6-niveau voor rekenen behalen.

De school heeft totaal drie leerlingen met een eigen leerlijn. De leerkrachten in groep 1 en 2 zijn op de hoogte van de leerlijnen (SLO). Het team is globaal op de hoogte van de leerlijnen van spelling en begrijpend lezen. Voor rekenen en technisch lezen heeft men deze kennis wel paraat. Voor deze vakgebieden schrijft men groepsplannen waarin doelen helder worden beschreven. In september 2013 is het team gestart met groepsplannen voor de vakken begrijpend lezen en spelling. In januari 2014 worden ook de inhoudelijke doelen toegevoegd. Leerlingen met een eigen leerlijn krijgen twee keer per week instructie buiten de klas, tijdens de les werken zij op hun eigen niveau. De school maakt een omslag van methodedenken naar doelen denken. Vanuit het bestuur beschikt de school over een protocol voor medische handelingen. Ouders ondertekenen dit wanneer zij toestemming aan het team geven om medicatie toe te dienen.

Bij de aanname van leerlingen met LGF of een speciale onderwijsbehoefte, worden de leerlingen op grond van de volgende afwegingen verdeeld over de groepen:	
Volgorde van afweging	1. De speciale behoefte van de leerling.
	2. De limitering van aantallen leerlingen met LGF per groep (èn de samenstelling van de groep en of de groep het aankan en zich veilig voelt)
↓	3. De onderwijsondersteuning expertise van de leerkrachten.
	4. De vraag van de ouders.

De school zal zich altijd laten informeren door de school van herkomst. Voorop staat het welbevinden van de leerling. Wanneer de leerkracht competent is in de begeleiding van een LGF-leerling maar de leerling is ongelukkig, volgt een gesprek met de ouders. Samen beslissen zij welke school het meest geschikt is. Het schoolteam is in staat didactische problemen te tackelen. Ook op het gebied van gedrag heeft men veel ervaring. Het team benoemt dat zij moeite hebben in het begeleiden van leerlingen met externaliserend gedrag. Geen enkele leerling mag gevaar lopen, veiligheid staat voorop. Ook leerlingen met comorbiditeit vindt het team complex en men voelt zich niet altijd competent deze leerlingen te bedienen.

In de volgende tabel staat per regel een dimensie weergegeven, met links en rechts de uitersten op de dimensie. Tijdens het interview is gevraagd aan te geven waar de school staat: duidelijk links, enigszins links, enigszins rechts, duidelijk rechts. Gevraagd werd om globaal te kijken naar de school en zo mogelijk een duidelijke richting aan te geven.

Onderwijsconcept De Molenhoek	1	2	3	4	
Overdragen van kennis	☐	☒	☒ ⁴	☐	Zelf ontdekken
Kennis verwerven	☐	☒	☒ ⁴	☐	Werken met kennis
Klassikaal leren	☒	☐	☒ ⁴	☐	Individueel en groepsleren
Sturing van het leren door de lkr	☒	☒ ⁴	☐	☐	Kinderen sturen eigen leren
Alle leerlingen op bepaald basisniveau brengen	☐	☒	☐	☐	Maximale uit elke leerling halen
Leerstof bepaalt de leerweg	☒	☐	☐	☐	Beginsituatie van de leerling bepaalt de leerweg
Nadruk op gestructureerde opdrachten	☒	☒ ⁴	☐	☐	Nadruk op vrije opdrachten
Beoordeling van prestaties o.b.v. gelijke normering	☒	☐	☐	☐	Beoordeling van leervorderingen o.b.v. beginsituatie van leerlingen
Beoordeling door de leerkracht	☒	☐	☐	☐	Zelfbeoordeling door de leerling
Evaluatie onderwijs o.b.v. leervorderingen groep	☐	☒	☐	☐	Evaluatie onderwijs o.b.v. leervorderingen individuele leerling
Evaluatie onderwijs door de lkr	☐	☒	☐	☐	Evaluatie samen met leerlingen

Het onderwijs op De Molenhoek verloopt volgens het jaarklassensysteem. Voor een aantal dimensies geven de medewerkers een duidelijk verschil aan voor de groepen 1 en 2 ten opzichte van de andere groepen. Leerlingen in groep 1/2 leren meer individueel of in een groep en zij zijn gericht op kennis zelf ontdekken en werken met kennis. De leerkracht biedt materialen aan waar leerlingen uit kiezen.

⁴ Van toepassing op de kleuters in groep 1 en 2.

In de overige groepen wordt middels klassikaal leren door de leerkracht kennis overgedragen. De leerkracht stuurt het leren aan, wel met oog voor reflectie. Leerlingen in groep 1 en 2 werken met een taakbrief. De leerkracht tekent het gemaakte werk af en geeft feedback op de werkhouding. De andere leerlingen hebben eveneens een taakbrief met daarop dag- en weektaken. Binnen het groepsplan is ruimte voor differentiatie met een gepast aanbod. De school heeft de wens om het maximale uit de leerling te halen, maar praktisch is dit niet geregeld. Wel is er Levelwerk voor meerbegaafde leerlingen in groep 1 t/m 8. Eén keer per week krijgen de Levelwerkers begeleiding buiten de groep. Het werk van de afgelopen week wordt geëvalueerd en er worden nieuwe doelen gesteld voor de komende week. De Levelwerkers verwerken de opdrachten in de groep. Voor sommige leerlingen is Levelwerk minder geschikt. Zij krijgen een aanbod waarbij zij meer handelend bezig kunnen zijn.

De leerstof is bepalend voor de leerweg. Het team is al wel op weg om meer te kijken naar de beginsituatie van de leerling. De prestaties van de leerlingen worden met elkaar vergeleken door de CITO en methodegebonden toetsen, met uitzondering van de leerlingen met een eigen leerlijn. Er wordt gekeken naar de vaardigheidsscores en het DLE. De beoordeling ligt bij de leerkracht. Bij de jongste kleuters vindt na zes weken een eerste intake plaats. Afhankelijk van het moment van instromen vindt een volgende rapportage in januari of juni plaats. Voor de overige groepen zijn drie gesprekken per jaar gepland waarvan één op vrijwillige basis. De school maakt trendanalyses. De school evalueert het onderwijs waarbij zij gebruik maken van de gegevens uit het WMK-PO.

Hoe wordt de continuïteit van de ondersteuning voor elke leerling verzekerd?

- Het 'eigenaarschap' van de ondersteuning
De groepsleerkracht is verantwoordelijk voor de groep en maakt groepsplannen (drie niveaus) voor de vakken technisch lezen, rekenen, begrijpend lezen en spelling. Voor de leerlingen met speciale onderwijsbehoefte geeft de leerkracht de begeleiding in het groepsplan aan. De leerkracht werkt nauw samen met de RT-er. De leerkracht voert drie maal per schooljaar gesprekken met ouders, waarvan één facultatief.
- De taken van de interne begeleiding
De intern begeleider is belast met een diversiteit aan taken: het structureren en bewaken van het zorgsysteem, begeleiden van leerkrachten in planning en uitvoering, het scheppen van voorwaarden voor LGF- en zorgleerlingen met een eigen leerlijn, het schrijven van handelingsplannen voor de LGF-leerlingen, het onderhouden van externe contacten, deelname in het ZAT (6x per jaar), overleg voeren met de directeur en het uitvoeren van administratieve werkzaamheden.
- Het gebruik van leerlingvolgsystemen voor leren en voor de sociaal-emotionele ontwikkeling
De school gebruikt de CITO als leerlingvolgsysteem voor het leren. Voor de sociaal-emotionele ontwikkeling werden leerlingen gevolgd met het systeem PRAVOO. Twee jaar geleden is het team overgegaan op het volgsysteem ZIEN van Parnassys. Voor de groepen 1 en 2 gebruiken de leerkrachten KIJK.

- De procesbewaking gedurende het schooljaar en over de schooljaren heen
De school werkt planmatig aan het bieden van de zorg. In juni worden groepsplannen geëvalueerd en stelt de nieuwe leerkracht het volgende groepsplan op. Vanaf augustus 2013 werken de leerkrachten met groepsplannen voor de vier basisvakken. De IB-er maakt aan het eind van het schooljaar overzichten van wat een leerling op een bepaald gebied nodig heeft aan ondersteuning en wie de begeleiding gaat uitvoeren. De groepsoverdracht vindt plaats met de oude en nieuwe leerkracht en IB-er. Op een apart formulier wordt in een groepsaanpak vermeld wat de leerlingen nodig hebben. Aan het begin van het schooljaar vindt afstemming plaats tussen de leerkracht en de RT-er, wat kan uitmonden tot het schrijven van een handelingsplan. Ook kan de speciale ondersteuningsbehoefte voor een leerling worden verwerkt in een groepsplan. Een groot voordeel is dat er een vaste RT-er op school is die alle leerlingen kent. Vooralsnog heeft de school deze voorziening tot haar beschikking. In de groepsplannen staat vermeld de niveaus en de onderwijsbehoeften. In september start het eerste begeleidingsgesprek met IB-er en leerkracht. Totaal zijn er tien gesprekken, elke maand één. De IB-er zorgt ervoor dat zij met alle duocollega's van eenzelfde groep gesprekken voert. Aan de orde komt o.a. of de streefdoelen zijn bereikt, de hulpvragen van de leerkracht en leerlingen met een speciale ondersteuningsbehoefte. De IB-er draagt zorg voor de LGF-leerlingen en leerlingen die een eigen leerlijn hebben. De IB-er en de directeur bewaken het proces gedurende de schooljaren.

- De rol van ouders en de mate van betrokkenheid
De wijze waarop ouders worden geïnformeerd (mate van betrokkenheid/partnerschap): Ouders en school horen bij elkaar. Zij informeren elkaar en zijn elkaars partners. Voor wat betreft de handelingsplannen van LGF-leerlingen krijgen de ouders de gelegenheid deze te lezen en van feedback te voorzien. Eventueel wordt in gezamenlijk overleg de plannen aangepast. Eén keer in de zes weken vindt een gesprek plaats met ouders, leerkracht, IB-er en AB-er. De school is laagdrempelig en zij vermeldt aan de ouders in het eerste kennismakingsgesprek dat zij met hun vragen en opmerkingen altijd bij het schoolteam terecht kunnen. Soms hebben ouders behoefte aan opvoedingsadviezen. De aanwezige ouder vertelt dat ouders worden gehoord en serieus worden genomen. Wel moet je als ouder bewust zijn dat je verantwoordelijk bent voor je eigen kind. Thuis kan een kind zich heel anders voordoen dan op school, waardoor problemen op school niet altijd even zichtbaar zijn. De ouder geeft als advies om het welbevinden van de kinderen in de gaten te houden.

De school in haar netwerk

- Deling voedingsgebied met andere scholen
Basisschool De Molenhoek deelt het voedingsgebied met totaal drie basisscholen. De leerlingen komen uit de wijk en sommigen wonen iets buiten Oisterwijk. De school schat in dat zij evenveel leerlingen met speciale behoeften op school hebben in vergelijking met één andere basisschool, de derde basisschool heeft veel leerlingen met speciale ondersteuningsbehoeften.

- De begeleiding vanuit het samenwerkingsverband en/of vanuit andere instanties Vanuit het samenwerkingsverband wordt incidenteel een beroep gedaan op de SBO-school middels collegiale consultatie en ambulante begeleiding. De contacten zijn snel gelegd, zij vallen onder dezelfde stichting. Indien nodig vraagt de school ondersteuning aan de SO-scholen. Ook met hen heeft de school een kort lijntje. De AB-er voert één keer in de zes weken een gesprek met de ouders en leerkracht. Hij denkt mee over wat mogelijk is en adviseert m.b.t. de aanpak en ondersteunende materialen. De AB-er werkt niet met leerlingen, dat doet het team zelf. De inbreng van de AB-er wordt steeds minder. Het team heeft inmiddels al veel kennis van zaken en gebruikt dit ook voor andere leerlingen.
- De verwijzingen naar sbo en so en de contacten met andere scholen

	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013
Verwijzingen SBO	2	3	0	1
Verwijzingen SO cluster 1	0	0	0	0
Verwijzingen SO cluster 2	0	0	0	0
Verwijzingen SO cluster 3	0	0	0	0
Verwijzingen SO cluster 4	0	1	0	0

De extra ondersteuning voor leerlingen wordt georganiseerd in de keten school – schoolbestuur – samenwerkingsverband. In het interview is gevraagd naar waar de *sturing* ligt van de (inrichting van) de extra ondersteuning. De school heeft de wens dat het samenwerkingsverband zicht geeft op wat scholen hebben te bieden en wat hun hulpvragen zijn, waardoor het schoolteam uit bestaande patronen kan breken en kijken naar andere structuren. Het team vraagt zich af hoe zij het onderwijs moeten organiseren en hoe zij hulp kunnen invliegen. De school staat open voor opvang van clusterleerlingen, echter wel met faciliteiten zoals co-teaching en een persoon met gecertificeerde kennis en ervaring. Het team heeft een grote behoefte aan extra handen in de klas met vaste medewerkers in de school. Stagiaires en LIO-ers zijn niet altijd in staat goede kwaliteit te leveren en lopen maximaal een jaar in school mee, waardoor men niet kan spreken van continuïteit. Ook wil de school meer expertise in huis hebben. De school verwacht van het samenwerkingsverband dat zij faciliteren waardoor het schoolteam zoveel mogelijk om kan gaan met diversiteit in de klas.

2.2 De voorzieningen op de vijf velden

Wij beschrijven hier de voorzieningen van de school tegen de achtergrond van alle mogelijke voorzieningen die op dit moment op scholen, van wat voor soort dan ook, bestaan. In de praktijk heeft geen enkele school alle voorzieningen.

Van reguliere scholen kan, in de huidige verdeling van mensen en middelen onder de schoolsoorten, verwacht worden dat zij maar beperkt kunnen ‘scoren’ op deze velden van ondersteuningsvoorzieningen. De basisvoorzieningen die elke reguliere school heeft uitgaande van een minimale rijksbekostiging, veronderstellen we aanwezig, en vermelden we dus niet.

Bij de flexibilisering van waar en hoe de ‘extra’ mensen en middelen vanuit ondersteuningsbekostiging worden ingezet, is het interessant na te gaan waar voor een school groeimogelijkheden liggen, en waar de grenzen zijn.

Veld 1: de hoeveelheid aandacht/handen in de klas

Dit veld gaat over de hoeveelheid aandacht, uitgedrukt in beschikbare menskracht ('handen') bij het lesgeven *in* de klas. We tellen de uren die feitelijk beschikbaar zijn voor leerlingen.

Groep	Functionaris(sen)	Aantal uren per week	Aantal betrokken lln.
1-2A	ST	28	28, oplopend tot 35
1-2B	LIO-er tot januari	10	25, oplopend tot 32
3A	ST	8	23
3B	ST	16	22
4	ST	16	24
5	ST	16	29
6	Lkr	4	23
7	Lkr	2	28
8	LIO	8	18

De school heeft totaal 108 uur beschikbaar voor extra begeleiding in de klas die voornamelijk door stagiaires en LIO-ers wordt ingezet. Gemiddeld komt dit neer op 12 uur per week per klas met een gemiddelde groeps grootte van 24 leerlingen⁵. Buiten de klas zijn er 16 uur per week beschikbaar. De RT-er geeft vooral hulp buiten de klas. Het team heeft veel extra handen door stagiaires en LIO-ers in te zetten. Tevens beschikt de school over extra gelden. De directie vraagt zich jaarlijks af hoeveel gelden zij tot hun beschikking hebben en of stagiaires en LIO-ers zich voor een stageplek op hun school aanmelden.

Veld 2: de onderwijsmaterialen

We kijken bij dit veld alleen naar specifieke materialen voor leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. We laten de materialen die bijna op elke school te vinden zijn buiten beschouwing en maken dus geen opsomming van de orthotheek. Ook kunnen we in de audit niet nagaan in welke mate materialen daadwerkelijk gebruikt worden. De Molenhoek heeft het volgende beschikbaar:

Met speciale didactische kenmerken:

- alternatieve methodes, nl. Maatwerk, Levelwerk;
- materialen die veel/snel lezen vermijden, nl. Leeslijn, Speciale Leesbegeleiding, Flits, Connect/Ralflezen, Kurzweil, geschikte leesboeken (gemakkelijk te lezen);
- materialen gericht op auditieve informatieverwerking, nl. Auditieve training/Fonemisch bewustzijn, Spreekbeeld;
- materialen gericht op sensomotorische informatieverwerking, nl. ZAP (Zintuiglijke Activiteiten Programma);
- materialen uitgaand van een sterk eigen probleemoplossend vermogen, nl. Levelwerk, projectwerk, Juniorlaboratorium.
- anders, nl. Kinderen met geheugen- en inprentingsproblemen.

⁵ Dit gemiddelde doet geen recht aan de feitelijke verdeling: die blijkt uit de tabel. Het gemiddelde dient ter vergelijking met andere scholen.

Met speciale pedagogisch/psychologische kenmerken:

- methode voor sociaal-emotionele ontwikkeling, nl. Leefstijl;
- materialen voor begrenzing van het gedrag, nl. oplossingsgericht werken, Kids' Skills, Stop-Doe-Denk spel, Kikkerbecool, de coole kikker;
- uitdagend tot alertheid en activiteit, nl. verbale zelfinstructie (Meichenbaum);
- materialen voor het ervaren van successen en het ontvangen van beloningen, nl. Kids' Skills, elementen uit PBS (Positive Behaviour Support), verschillende beloningssystemen zoals het 'Databord';
- Materialen voor begrip van sociale interactie, nl.'sociale vaardigheidstraining Tim en Flapoor, Handleiding voor jezelf, Babbelspel.

In verband met kindspecifieke fysieke belemmeringen heeft de school het volgende beschikbaar:

Speciale kussens voor hyperactieve kinderen, tafel met buikuitsparing en een bijbehorende stoel, geluiddempende koptelefoons, tangles, afgeschermd werkplek.

Veld 3: de ruimtelijke omgeving

In de school zijn de volgende ruimtes beschikbaar:

Voor speciale bewegingsbehoeften

- rolstoeltoegankelijkheid
- time-out ruimte

Voor speciale leerbehoeften

- handenarbeidlokaal/atelier/technieklokaal
- speel-/gymlokaal, extern bij een andere school

Alle negen lokalen bevinden zich op de begane grond. Twee ervan zijn noodlokalen, gesitueerd op het plein. De centrale open ruimte met podium wordt gebruikt als extra werkplek, evenals de tafelgroepen in de gang. De wanden van de lokalen kunnen worden opengeschoven.

Veld 4: de expertise

We onderscheiden teamexpertise en specialistische expertise. Met teamexpertise wordt bedoeld op kennis en ervaring die geïntegreerd is in de teamaanpak en geïnternaliseerd in het handelen van alle medewerkers.

Geïntegreerd in de teamaanpak en geïnternaliseerd in het handelen van alle medewerkers is aanwezig:

- kennis over opvattingen en aanpakken in de onderwijszorg (handelingsgericht werken, onderwijsconcepten gebaseerd op onderwijsbehoeften van leerlingen zoals coöperatief leren)
- kennis over onderwijszorgvoorzieningen rond de school en in de regio
- een teamaanpak op gedrag (afspraken op papier en werkend in de praktijk)
- competenties om ouders als partner te betrekken bij de onderwijsondersteuning voor hun kind

De Molenhoek heeft nog geen volledige teamexpertise op het gebied van leerlijnen. Voor wat betreft een teamaanpak op gedrag werken alle leerkrachten en leerlingen met 'het databord' die gekoppeld zijn aan schoolregels. Leerlingen kunnen hiermee beloningen verdienen. De school werkt op het gebied van gedrag meer preventief in plaats van curatief. Het schoolteam wordt hierbij ondersteund door een interne gedragsspecialist.

De school ontwikkelt op dit moment teamexpertise op het gebied van het schrijven van groepsplannen.

Een tweede vorm van expertise is de specifieke, bij één of meer collega's of partners aanwezige expertise. Deze specialistische expertise kan soms, kortdurend, nodig zijn. Het schoolteam heeft geen ervaring met visuele beperkingen en weinig ervaring met onderwijsachterstanden andere culturen en zijn derhalve niet op de hoogte van de beschikbaarheid van expertise. Wel heeft het team ervaring m.b.t. auditieve beperkingen, spraaktaalmoeilijkheden en taalstoornissen, motorische beperkingen, ASS, ADHD en ADD, dyslexie en dyscalculie. Daardoor kan het team in een aantal gevallen de begeleiding zelfstandig vorm geven.

De beschikbaarheid van expertise (gecertificeerd) op specifieke gebieden is bij De Molenhoek als volgt:

Binnenschools	Buitenschools snel toegankelijk	Expertiseveld
nee	nee	Visuele beperkingen
nee	ja	Auditieve beperkingen
nee	ja	Spraakmoeilijkheden en taalstoornissen
nee	ja	Verstandelijke beperkingen
ja	ja	Motorische beperkingen
nee	ja	Beperkingen door chronische ziektes
ja	ja	Autisme Spectrum Stoornissen (ASS)
ja	ja	ADHD en ADD
ja	nee	Angst- en hechtingsstoornissen
nee	nee	Overige psychiatrische aandoeningen
ja	ja	Gedragsproblemen
ja	ja	Dyslexie
nee	nee	Onderwijsachterstanden andere culturen

Voor motorische beperkingen, psychische stoornissen, gedragsproblemen en dyslexie ligt de expertise voor elk bij één persoon.

Veld 5: de samenwerking met andere instanties

	<i>nooit</i>	<i>sporadisch</i>	<i>regelmatig</i>	<i>vaak</i>	<i>gemeenschappelijk handelings- plan</i>	<i>Contact- persoon</i>
SMW	☐	☐	☒	☐	☐	IB, directie
Bureau Jeugdzorg	☐	☒	☐	☐	☐	IB, directie
GGD	☐	☐	☒	☐	☐	IB, directie
GGZ	☐	☒	☐	☐	☐	IB
MEE	☒	☐	☐	☐	☐	IB
Kinderziekenhuis	☐	☒	☐	☐	☐	IB
Revalidatiekliniek	☐	☒	☐	☐	☐	IB
Justitiële inrichting	☒	☐	☐	☐	☐	Directie
KDC	☐	☐	☐	☐	☐	
MKD	☒	☐	☐	☐	☐	IB
Gemeente: brede school	☐	☒	☐	☐	☐	Directie
Gemeente: VVE	☐	☐	☒	☐	☐	IB, directie
Gemeente: schakelklassen	☒	☐	☐	☐	☐	
Gemeente: ketenzorg	☐	☒	☐	☐	☐	IB, directie
PSZ	☐	☐	☒	☐	☒	IB, directie

Het contact met MEE en GGZ verloopt vooral via de ouders.

3. Grenzen en groeimogelijkheden van de school

3.1 Groeimogelijkheden en grenzen v.w.b. onderwijsconcept

Een basis voor onderwijs aan kinderen met diverse onderwijsbehoeften wordt gelegd door het onderwijsconcept van de school. Op het gebied van de diversiteit zijn twee kenmerken van het onderwijsconcept bepalend: het draagvlak binnen het team, en de mate waarin de lesstof dan wel de individuele onderwijsbehoefte van de leerling uitgangspunt van het lesprogramma is. Dit laatste kenmerk kan worden gezien als een dimensie van methodegestuurd naar leerlinggestuurd.

Aan het ene uiterste van die dimensie staan de scholen die bijna de volledige lestijd de methode als leidraad hanteren⁶. Leerlingen die onvoldoende uit de weg kunnen met de standaardmethode krijgen herhalingsstof, extra instructie of verdiepingsstof – zoals die binnen de methode is gegeven. Het gemiddelde niveau en tempo van de standaardmethode is maatgevend. Scholen die dit concept welbewust hanteren zijn vaak van opvatting dat ‘een leerling bij de groep houden’ betekent dat de leerkracht zijn of haar uiterste best doet om de zwakkere leerling voor wat betreft zijn of haar prestaties zoveel mogelijk bij de gemiddelde groep aan te laten haken.

Het andere uiteinde van de dimensie wordt bezet door scholen die hun onderwijsconcept afstemmen op de specifieke groep die op dat moment de klas vormt. De start ligt bij de individuele onderwijsbehoeften van leerlingen met hun individuele ontwikkelings- en leerlijnen. Het overzicht van die lijnen in de groep geeft mogelijkheid tot het bundelen van de leerlijnen waar deze (bijna) samenvallen. De instructieplanning wordt afgestemd op deze gebundelde leerlijnen. De werkvormen in de groep zijn vaak heterogeen, waardoor ‘een leerling bij de groep houden’ hier een gelijke betekenis heeft voor elke leerling. Bij een dergelijk concept worden veelal ook standaardmethoden en methodegebonden toetsen gebruikt, maar dan als middel zonder dat zij direct het didactisch en pedagogisch handelen sturen.

Alle scholen hebben te maken met verschillen tussen kinderen. Relevant voor Passend Onderwijs zijn verschillen tussen leerlingen op het gebied van:

- leercompetenties
- leerstijlen
- gedragscompetenties
- gedragsstijlen
- culturele achtergronden
- gezinsachtergronden

Van een extra vergroting van de range van onderwijsbehoeften in een klas is sprake bij combinatieklassen.

---

⁶ Onderzoek van de SLO wijst uit dat gemiddeld ongeveer tweederde van de lestijd op Nederlandse scholen met gebruik van standaardmethoden les wordt gegeven.

Leerkrachten op scholen die vooral methodegestuurd werken, rekken naarmate er meer verschillende kinderen in hun klas zitten, de mogelijkheden van hun onderwijsaanbod steeds verder op.

Manieren om binnen het methodegestuurde concept onderwijs te bieden aan leerlingen met verschillende onderwijsbehoeften zijn o.a.:

- het groeperen van handelingsplannen;
- het werken in niveaugroepen;
- zelfstandig werken;
- vergroting van de expertise van de leerkracht;
- incidentele toepassing van vormen van leren in heterogene groepen;
- de keuze van methodes die heel veel ruimte bieden voor gedifferentieerd werken.

Omdat het uitgangspunt van de les bepaald is door de centrale aanpak van de methode, betekent elke nieuwe onderwijsbehoefte een extra aanpassing bij die aanpak. Wanneer veel aanpassingen nodig zijn, beleeft de leerkracht dit vaak als een stapeling van taken, en daarmee als een toenemende belasting. Soms uit zich dit door de behoefte van de leerkracht aan steeds meer orde en rust in de klas, om de controle te kunnen houden over alle verschillende activiteiten die gelijktijdig plaatsvinden. Met het toenemen van de organisatorische belasting van de leerkracht, blijft er minder tijd en energie over voor het ter plekke inspelen op specifieke behoeften van leerlingen op het moment dat die zich aandienen.

Het methodegestuurde onderwijsconcept is begrensd in haar capaciteit om kinderen met andere onderwijsbehoeften op te nemen.

In het volgende schema wordt het onderwijsconcept van De Molenhoek weergegeven in de relatie tussen de mate waarin de lesmethode sturend is en de mate waarin diversiteit van leerlingen opgevangen kan worden.

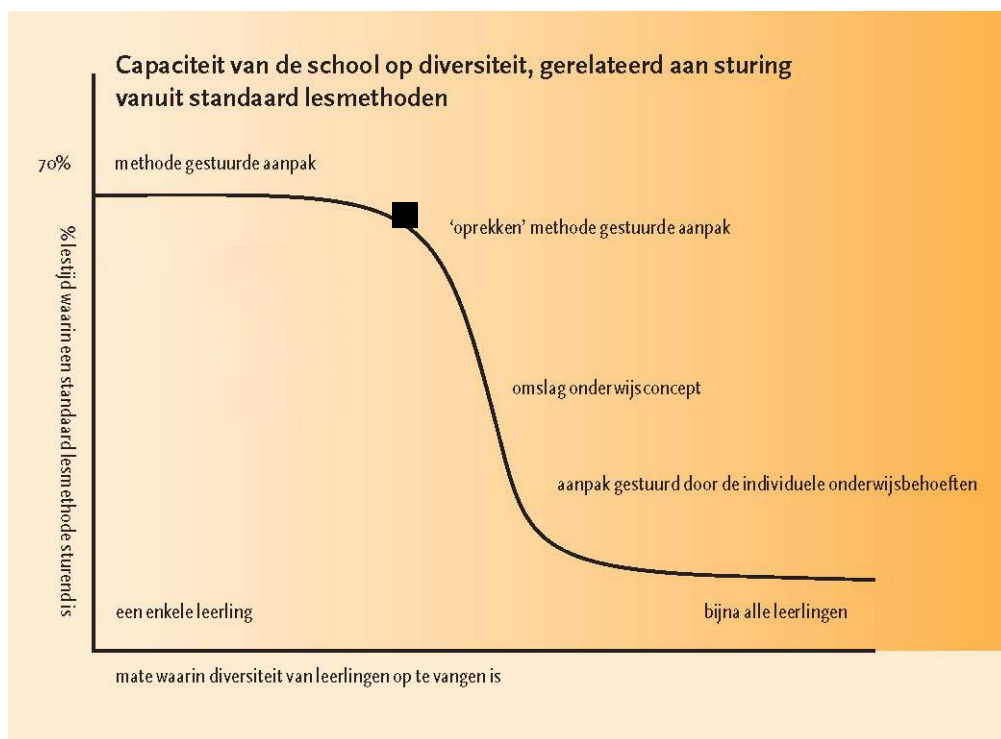
De gebogen lijn geeft van links naar rechts een mogelijk model van de ontwikkeling van een onderwijsconcept, startend bij het leerstofjaarklassensysteem met een strakke hantering van standaardmethoden. Via het oprekken van de methodegestuurde aanpak toont het model een omslag in de aanpak naar het starten van de lesinhoud bij de individuele onderwijsbehoeften van de leerlingen in de klas.

Let wel: de richting van links naar rechts geeft alleen een wenselijke richting aan wanneer:

- De school meer ruimte wil bieden aan de bestaande diversiteit onder de leerlingen.
- De school meer leerlingen met speciale onderwijsbehoeften onderwijs wil kunnen bieden.
- De leerlingpopulatie van de school steeds meer divers wordt.

Scholen bevinden zich ergens op of onder de gebogen lijn.

Basisschool De Molenhoek bevindt zich op positie: ■

Toelichting: de school is gericht op opbrengstgericht werken en verdeelt de groep in drie niveaus. Het team werkt volgens een methodegestuurde aanpak. Wanneer leerkrachten op de hoogte zijn van de leerlijnen, zijn zij beter in staat de methodesturing los te laten om zodoende meer te kunnen aansluiten bij de onderwijsbehoeften van elke leerling.

Zoals in de inleiding gezegd hebben wij geen opvatting over de wenselijkheid van de positie van de school: een school kan sterk onderwijs bieden naar tevredenheid van alle betrokkenen op elke positie van de grafiek. De volgende suggesties als groeimogelijkheden en grenzen geven wij *voor het geval dat* de school wil groeien naar een breder profiel in de zin dat meer verschillen tussen leerlingen mogelijk zijn.

Groeimogelijkheden voor De Molenhoek voor wat betreft het onderwijsconcept:

- De directie kan het team motiveren en de gelegenheid geven zich te scholen in gecertificeerde kennis voor zowel gedrag als op onderwijs(vernieuwing) m.b.t. het leerproces.
- De leerkrachten van groep 1 en 2 werken vanuit de leerlijnen. Voor de vakken technisch lezen en rekenen worden groepsplannen geschreven vanuit de leerlijnen. Door meer uit te gaan van leerlijnen en het omschrijven van doelen, wordt de leerkracht meer gefocust op wat de leerling werkelijk nodig heeft. Dit komt een passend aanbod voor elke leerling ten goede.

- Het team kan de discussie aangaan de leerling meer te betrekken bij het onderwijsleerproces. Een mogelijkheid is dat de leerling zijn eigen werk mede kan beoordelen. Aanknopingspunten kunnen liggen bij de taakbrief en de weektaak.
- Het team kan de leerling meer betrekken bij het sturen van het eigen leren en het mede bepalen van zijn eigen leerweg. In de regel wordt hierdoor de motivatie en de betrokkenheid van de leerling vergroot. Leerlingen zijn van nature gericht op leren.
- In een later stadium kan de school de discussie aangaan een portfolio in te voeren.
- De leerkracht kan op vaste momenten in een schooljaar leerlinggesprekken voeren en deze koppelen aan het portfolio.
- Naast schoolse zaken kan tijdens de leerlinggesprekken tevens worden ingezoomd op de individuele leerling m.b.t. het welbevinden en de betrokkenheid. Door één van de gesprekken te voeren met ouders en de leerling, wordt vermeden om over de leerling te praten in plaats van met de leerling.
- De school kan een voorbeeldfunctie zijn voor andere scholen m.b.t. teamaanpak op gedrag (Databord) en kennis hierover met elkaar delen.

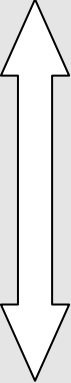
Grenzen voor De Molenhoek voor wat betreft het onderwijsconcept:

- Het vasthouden aan de standaard lesmethoden beperkt de mogelijkheden om het onderwijs meer leerlinggericht in te richten.
- Indien leerkrachten zich minder verdiepen in de leerlijnen en einddoelen, kunnen aanpassingen voor de individuele leerlingen minder snel worden gemaakt.
- De leerkrachten hebben weinig gecertificeerde expertise richting speciale onderwijsbehoeften, waardoor er weinig mogelijkheden zijn om leerlingen met zeer specifieke zorgvragen een passend aanbod te geven. Wel is gecertificeerde kennis aanwezig bij één persoon in de school.

Uit de combinatie van de eerstgenoemde groeimogelijkheid en de aangegeven grenzen komt een punt naar voren waarover het team verder kan gaan in haar gedachteontwikkeling over Passend Onderwijs.

Opbrengsten uit het teamgesprek

Aan de hand van 12 stellingen heeft het schoolteam van Basisschool De Molenhoek zich uitgesproken over het draagvlak voor de uitgangspunten van Passend Onderwijs. Veiligheid in de school is belangrijk. Behalve extra handen hecht het team waarde aan aanwezige kennis, beschikbare ruimte en gelden om het onderwijs blijvend goed te kunnen inrichten en te continueren. Het team geeft aan onderwijs te kunnen geven aan leerlingen met gedragsproblemen, mits de veiligheid voor iedereen is gewaarborgd. In zijn algemeenheid mag de aandacht niet volledig gericht zijn op een enkele leerling, waardoor er voor anderen te weinig over blijft. Alle leerlingen hebben evenveel aandacht nodig, soms hebben leerkrachten het gevoel dat zij de 'gemiddelde' leerling te kort schieten. Dit zou voor het team doorbroken kunnen worden door meer handen in de klas voor leerlingen met speciale onderwijsbehoeften.

Rangorde	Team
<p style="text-align: center;"> </p>	5. De veiligheid in de groep wordt in hoge mate bepaald door leerkrachtvaardigheden.
	12. Alleen met extra handen in de klas kan ik Passend Onderwijs tot een succes maken.
	11. Dankzij Passend Onderwijs worden leerkrachten deskundiger.
	2. Verschillen binnen de groep zijn een verrijking voor alle leerlingen en voor de leerkracht.
	9. Leerkrachten kiezen bewust voor een bepaald type onderwijs en moeten niet worden opgescheept met leerlingen waarvoor ze niet geschikt zijn.
	4. Door Passend Onderwijs krijgt de 'gewone' leerling te weinig aandacht.
	7. Door methodesturing in het onderwijs creëren wij 'buitenbeentjes'.
	8. Ouders hebben geen verstand van onderwijs en daarom kan de school beter bepalen wat een passend aanbod is.
	1. Ieder kind heeft recht op thuisnabij onderwijs.
	10. Hoe homogener de groep, des te beter de leerprestaties.
	6. Hoe homogener de groep, des te veiliger de groep.
	3. Alle scholen in Nederland kunnen inclusief worden.
	Zwak argument

3.2 Karakterisering van de voorzieningen op de vijf velden

In het licht van Passend Onderwijs kunnen vier schoolprofielen⁷ binnen het regulier basisonderwijs worden onderscheiden, te weten:

1. de *netwerkschool*
2. de *smalle ondersteuningsschool*
3. de *brede ondersteuningsschool* en
4. de *inclusieve school*.

Onder deze vierdeling van schoolprofielen ligt een dimensie die loopt van gesegregeerd ('exclusie') naar geïntegreerd onderwijs ('inclusie'). In andere woorden: de netwerkschool profiteert adequaat en optimaal van de geïstitutionaliseerde speciale ondersteuning binnen andere instellingen, zoveel mogelijk gelegen in de directe omgeving van de school. Deze is aanwezig in andere speciale scholen, of in gespecialiseerde zorginstellingen als een revalidatiecentrum. Op de inclusieve school daarentegen is in principe alle speciale onderwijsondersteuning 'in huis' aanwezig om leerlingen met speciale onderwijsbehoeften te kunnen handhaven, mede door een vaste partnerrelatie met zorginstellingen buiten het onderwijs zoals het genoemde revalidatiecentrum.

De schoolprofielen kunnen ook benaderd worden vanuit een 'ontwikkelingsperspectief', waarbij de netwerkschool als beginfase en de inclusieve school als eindfase wordt gezien. Op die manier kunnen scholen die zichzelf herkennen in één van de schoolprofielen, de intentie uitspreken om te streven naar een ander, nabijgelegen schoolprofiel.

Bedenk dat deze vier schoolprofielen ideaaltypisch zijn. In de praktijk komen er allerlei (sub)varianten voor die uiteindelijk wel weer zijn te herleiden naar één van bovenstaande schoolprofielen op het gebied van speciale onderwijsondersteuning.

⁷ Greven, L.F. en Timmerhuis, A. (2008). *Passend Onderwijs. Kansen in beeld!* Utrecht: Sardes (Sardes Speciale Editie 8).

Uiteraard is het schoolprofiel waartoe de school zich ontwikkelt ook geen statische grootheid. Schoolprofielen veranderen met de transformatie van de schoolpopulatie en de schoolkeuzen daaromtrent mee.

Hierna worden de voorzieningen op de school per veld, na een omschrijving, ingedeeld als passend bij een netwerkschool, een smalle ondersteuningsschool, een brede ondersteuningsschool of een inclusieve school. We kiezen een karakterisering die zo dicht mogelijk bij de situatie van uw school komt. De beschrijving in de tabellen betreft dus niet een exacte beschrijving van de situatie van uw school. De volledige tabellen van de prototypes staan in de bijlage bij dit rapport.

Veld 1: de hoeveelheid aandacht/handen in de klas

De omschrijving van de huidige situatie past bij het in bijlage 2 omschreven profiel van een smalle ondersteuningsschool.

Veld	Setting	
	Binnen de klas	Binnen de school
1. Hoeveelheid aandacht en tijd	<ul style="list-style-type: none"> • Er is één paar handen in de klas, de lk zorgen eventueel met extra ondersteuning van oa/ou/mlt voor bijv. preteaching, extra leestijd, op tijdelijke basis (enkele uren per week). • Er wordt grotendeels gewerkt met de gegeven groepsgrootte ($\pm$ 25 leerlingen). • Voor korte perioden kan de groep kleiner worden gemaakt door inzet van oa/ou/mlt; de lk kan dan individuele leerling of subgroep leerlingen met speciale onderwijsbehoeften helpen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Er is speciale onderwijsondersteuning door rt'er en/of ib'er, op tijdelijke basis (een enkel dagdeel of enkele dag per week). • Er is speciale onderwijsondersteuning door ab'er (gedurende enkele uren per week).

De hoeveelheid aandacht, ofwel de 'handen' in de klas is afhankelijk van:

- de beschikbare formatie;
- de organisatie van de groepen in de school;
- de beschikbare handen van buiten de formatie (ouders, stagiaires).

Toelichting: De school heeft een groot aantal extra handen in de klas vanuit bepaalde geldstromen en door het inzetten van stagiaires en LIO-ers. Jaarlijks bekijkt de directie of de school over deze extra formatie kan beschikken.

Veld 2: de onderwijsmaterialen

De omschrijving van de huidige situatie past bij het in bijlage 2 omschreven profiel van een smalle ondersteuningsschool.

Veld	Setting	
	Binnen de klas	Binnen de school
2. Onderwijsmaterialen	<ul style="list-style-type: none"> • Er wordt gebruik gemaakt van niveau- en tempodifferentiatie in de lesmethoden. • Er is aanvullend remediërend materiaal, behorend bij de gebruikte lesmethoden.	<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn onderwijsmaterialen beschikbaar die tegemoet komen aan specifieke didactische kenmerken (bijv. pictogrammen) en speciale pedagogische/psychologische kenmerken. • Er wordt op projectbasis gewerkt aan het pedagogisch klimaat.

Toelichting: Door de hele school wordt er gewerkt met Leefstijl, een speciaal programma voor de sociaal-emotionele ontwikkeling.

Veld 3: de ruimtelijke omgeving

De omschrijving van de huidige situatie past bij het in bijlage 2 omschreven profiel van een smalle ondersteuningsschool.

Veld	Setting	
	Binnen de klas	Binnen de school
3. Ruimtelijke omgeving	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een aparte plek (bijv. prikkelarm hoekje) waar één-op-één begeleiding of begeleiding van een (sub)groepje leerlingen met speciale onderwijsbehoeften kan plaatsvinden.	Er is op de gang ruimte waar één-op-één begeleiding of begeleiding van een (sub)groepje leerlingen met speciale onderwijsbehoeften kan plaatsvinden.

Toelichting: Binnen de school is er in afzonderlijke ruimtes de mogelijkheid aanwezig voor één-op-één begeleiding of begeleiding van een (sub)groepje leerlingen.

Veld 4: de expertise

De omschrijving van de huidige situatie past bij het in bijlage 2 omschreven profiel van een netwerkschool.

Veld	Setting	
	Binnen de klas	Binnen de school
4. Expertise	<ul style="list-style-type: none"> • De lkr hebben enige kennis van en competenties op het gebied van speciale onderwijsbehoeften.	<ul style="list-style-type: none"> • De rt'er en/of ib'er hebben enige kennis van en competenties op het gebied van de meest voorkomende speciale onderwijsbehoeften.

Toelichting: Binnen de school heeft de ib'er/rt'er een brede kennis van en competenties op het gebied van de meest voorkomende speciale onderwijsbehoeften.

Een manier om naar de groei van de expertise te kijken, is door het onderscheid te maken tussen teamexpertise en individuele expertise. De inzet van individuele expertise is altijd zinvol, maar heeft veel meer effect wanneer dit ingebed is in een expertomgeving van het team. Bijvoorbeeld een team dat een gezamenlijke expertise heeft op gedrag, weet veel meer opbrengst te halen uit de specifieke expertise van één van de leerkrachten op autisme, dan een team dat géén teamaanpak heeft.

Veld 5: de samenwerking met andere instanties

De omschrijving van de huidige situatie past bij het in bijlage 2 omschreven profiel van een netwerkschool.

Veld	Setting	
	Binnen de klas	Binnen de school
5. Samenwerking met andere instanties	<ul style="list-style-type: none"> De lkr onderhouden contacten met de ib'er om op de hoogte te blijven. 	<ul style="list-style-type: none"> Er is op basis van behoefte samenwerking en afstemming met professionals uit so en zorginstellingen.

De behoefte aan samenwerking met andere instanties groeit mee met de aanwezigheid op school van leerlingen met speciale onderwijsbehoeften.

4. Tot slot

Over het geheel genomen is De Molenhoek te karakteriseren als een **netwerkschool met kenmerken van een smalle ondersteuningsschool**. Het onderwijsconcept en de mate van methodesturing zijn hiervoor met name de belangrijkste indicatoren. Extra handen in de klas ontstaat door inzet van stagiaires en LIO-ers. De vraag is of deze voorziening duurzaam is, waardoor het geen garantie biedt dat het smalle ondersteuningsprofiel voor dit veld kan worden gehandhaafd. De aangegeven groeimogelijkheden op het algemene onderwijsconcept van de school en op de vijf velden bieden perspectief op een ontwikkeling naar een smalle ondersteuningsschool of op een versterking van het bestaande profiel.

	Netwerkschool	Smalle ondersteunings-school	Brede ondersteunings-school	Inclusieve school
Onderwijsconcept	☒	☐	☐	☐
<i>Onderwijsvoorzieningen:</i>				
1. Handen in de klas	☐	☒	☐	☐
2. Materialen	☐	☒	☐	☐
3. Ruimtelijke omgeving	☐	☒	☐	☐
4. Expertise	☒	☐	☐	☐
5. Relaties	☒	☐	☐	☐

De aangegeven groeimogelijkheden bieden kansen om meer leerlingen met speciale onderwijsbehoeften onderwijs te kunnen bieden, maar ook om de 'gewone' leerlingen meer aan hun specifieke onderwijsbehoeften aangepast onderwijs te bieden. Of een dergelijke groei wenselijk is, is vanzelfsprekend afhankelijk van de opvattingen van de school, haar schoolbestuur en het samenwerkingsverband waar zij deel van uitmaakt.

Basisschool De Molenhoek toont zich net als de andere scholen een open, gastvrije school die de discussie rond de onderwijsondersteuning naar aanleiding van de ontwikkelingen rond Passend Onderwijs graag aangaat. Hopelijk ondersteunt dit rapport het team bij deze discussie.

Met dank voor de prettige ontvangst,
Ina Latuputty

Bijlage 1: Enkele landelijke kengetallen

Cijfers schooljaar 2011-2012

Per 100 leerlingen op een basisschool zijn er gemiddeld over het hele land:

- ~ 2,7 leerlingen sbo
- ~ 0,5 leerling cluster 2
- ~ 1,3 leerlingen bekostigingscategorie 1 (langdurig zieken, zeer moeilijk lerenden, cluster 4)⁸
- ~ 0,1 leerlingen bekostigingscategorie 2 (lichamelijke beperkingen)
- ~ 0,2 leerlingen bekostigingscategorie 3 (meervoudige beperkingen)
- ~ 1 leerling met een rugzak cluster 3 of 4
- ~ 0,3 leerling met een rugzak cluster 2

De verblijfsduur van een leerling op het speciaal basisonderwijs is gemiddeld 4 (tot 5) jaar. Het gemiddelde deelnamepercentage aan het speciaal basisonderwijs bedraagt 2,8%. Bij een verblijfsduur van 4 jaar verwijst een basisschool gemiddeld $2,8\% : 4 \text{ jaren} = 0,7\%$ per jaar.

Bij een basisschool van bijvoorbeeld 300 leerlingen kan er gemiddeld per jaar een verwijzing naar het sbo van $0,7\%$ van 300 leerlingen = 2,1 leerling verwacht worden.

De verblijfsduur op het so schatten wij op 5 (tot 6) jaar.

Bij een school van bijvoorbeeld 300 leerlingen zou je dus verwachten dat⁹:

- eens in de drie jaar een leerling verwezen wordt naar cluster 2;
- twee keer in drie jaar een leerling verwezen wordt naar cluster 3;
- een keer in de twee jaar een leerling verwezen wordt naar cluster 4;
- er 1 leerling is met rugzakje cluster 2;
- er 1 leerling is met een rugzakje cluster 3;
- er 2 leerlingen zijn met een rugzakje cluster 4.

---

⁸ Op grond van de cijfers van 2013 zijn de volgende bedragen aan de orde:

< 8 jaar: categorie 1 € 9.111,00; categorie 2 € 13.594,00; categorie 3 € 20.558,00.

> 8 jaar: categorie 1 € 8.385,00; categorie 2 € 14.716,00; categorie 3 € 21.595,00.

⁹ Deze aantallen zouden gelden wanneer alle leerlingen via het regulier onderwijs naar het speciaal onderwijs zouden stromen. In werkelijkheid vindt verwijzing soms al plaats vóór dat de leerling een reguliere school heeft bezocht.

Bijlage 2: Speciale onderwijsondersteuning per schoolprofiel

Tabel 1: Speciale onderwijsondersteuning op de netwerkschool

Veld	Setting	
	Binnen de klas	Binnen de school
1. Hoeveelheid aandacht en tijd	<ul style="list-style-type: none"> Er is één paar handen in de klas, de lkr¹⁰ zorgt zelf voor bijv. preteaching, werken aan de instructietafel, op tijdelijke basis (een uur per week). Er wordt gewerkt met de gegeven groepsgrootte (± 25 leerlingen). 	<ul style="list-style-type: none"> Er is speciale onderwijsondersteuning door rt'er en/of ib'er, op tijdelijke basis (gedurende enkele uren per week).
2. Onderwijs-materialen	<ul style="list-style-type: none"> Er wordt waar nodig gebruik gemaakt van niveaudifferentiatie in de lesmethoden. Er is aanvullend remediërend materiaal voor de kernvakken, behorend bij de gebruikte lesmethoden. 	<ul style="list-style-type: none"> Er zijn onderwijsmaterialen beschikbaar die tegemoet komen aan specifieke didactische kenmerken en speciale pedagogische/psychologische kenmerken (bijv. beloningssysteem).
3. Ruimtelijke omgeving	<ul style="list-style-type: none"> Aan de tafel van de leerlingen met speciale onderwijsbehoeften wordt één-op-één begeleiding gegeven. 	<ul style="list-style-type: none"> Er is op de gang ruimte waar één-op-één begeleiding of begeleiding van een (sub)groepje leerlingen kan plaatsvinden.
4. Expertise	<ul style="list-style-type: none"> De lkr hebben enige kennis van en competenties op het gebied van speciale onderwijsbehoeften. 	<ul style="list-style-type: none"> De rt'er en/of ib'er hebben enige kennis van en competenties op het gebied van de meest voorkomende speciale onderwijsbehoeften.
5. Samenwerking met andere instanties	<ul style="list-style-type: none"> De lkr onderhouden contacten met de ib'er om op de hoogte te blijven. 	<ul style="list-style-type: none"> Er is op basis van behoefte samenwerking en afstemming met professionals uit so en zorginstellingen.

¹⁰ In deze tabel en de andere tabellen komen meerdere afkortingen voor. Daarbij staat lkr voor leerkracht, vlkr voor vakleerkracht, oa voor onderwijsassistent, ou voor ouder, mll voor medeleerling, rt'er voor remedial teacher, ib'er voor intern begeleider, ab'er voor ambulante begeleider, so voor speciaal onderwijs, lgf voor leerlinggebonden financiering, pgb voor persoonsgebonden budget, ihp voor individueel handelingsplan, opp voor ontwikkelingsperspectief.

Tabel 2: Speciale onderwijsondersteuning op de smalle ondersteuningsschool

Veld	Setting	
	Binnen de klas	Binnen de school
1. Hoeveelheid aandacht en tijd	<ul style="list-style-type: none"> • Er is één paar handen in de klas, de lk zorgen eventueel met extra ondersteuning van oa/ou/mlI voor bijv. preteaching, extra leestijd, op tijdelijke basis (enkele uren per week). • Er wordt grotendeels gewerkt met de gegeven groepsgrootte (± 25 leerlingen). • Voor korte perioden kan de groep kleiner worden gemaakt door inzet van oa/ou/mlI; de lk kan dan individuele leerling of subgroep leerlingen met speciale onderwijsbehoeften helpen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Er is speciale onderwijsondersteuning door rt'er en/of ib'er, op tijdelijke basis (een enkel dagdeel of enkele dag per week). • Er is speciale onderwijsondersteuning door ab'er (gedurende enkele uren per week).
2. Onderwijsmaterialen	<ul style="list-style-type: none"> • Er wordt gebruik gemaakt van niveau- en tempodifferentiatie in de lesmethoden. • Er is aanvullend remediërend materiaal, behorend bij de gebruikte lesmethoden. 	<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn onderwijsmaterialen beschikbaar die tegemoet komen aan specifieke didactische kenmerken (bijv. picto-grammen) en speciale pedagogische/ psychologische kenmerken. • Er wordt op projectbasis gewerkt aan het pedagogisch klimaat.
3. Ruimtelijke omgeving	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een aparte plek (bijv. prikkelarm hoekje) waar één-op-één begeleiding of begeleiding van een (sub)groepje leerlingen met speciale onderwijsbehoeften kan plaatsvinden. 	<ul style="list-style-type: none"> • Er is op de gang ruimte waar één-op-één begeleiding of begeleiding van een (sub)groepje leerlingen met speciale onderwijsbehoeften kan plaatsvinden.
4. Expertise	<ul style="list-style-type: none"> • De lk hebben enige kennis van en competenties op het gebied van de speciale onderwijsbehoeften. • Enkele leerkrachten hebben zich verdiept in de meest voorkomende problemen / aandoeningen / stoornissen. 	<ul style="list-style-type: none"> • De rt'er en/of ib'er hebben kennis van en competenties op het gebied van vele speciale onderwijsbehoeften. • Een deel van het team heeft kennis van en competenties op het gebied van de speciale onderwijsbehoeften.
5. Samenwerking met andere instanties	<ul style="list-style-type: none"> • De lk onderhouden contacten met de ib'er om op de hoogte te blijven. 	<ul style="list-style-type: none"> • Er is geregelde samenwerking en afstemming met professionals uit so en zorginstellingen.

Tabel 3: Speciale onderwijsondersteuning op de brede ondersteuningsschool

Veld	Setting	
	Binnen de klas	Binnen de school
1. Hoeveelheid aandacht en tijd	<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn twee paar handen in de klas, door oa, voor aanvullende begeleiding, op tijdelijke basis (gedurende enkele dagdelen per week). • De groepen zijn kleiner. 	<ul style="list-style-type: none"> • Er is speciale onderwijs-ondersteuning door rt'er en/of ib'er, op semi-permanente basis (gedurende enkele dagen per week). • Er is speciale onderwijs-ondersteuning door ab'er (gedurende enkele dagdelen per week).
2. Onderwijs-materialen	<ul style="list-style-type: none"> • Er wordt niveau- en tempodifferentiatie toegepast binnen de lesmethoden. • Voor leerlingen met speciale onderwijsbehoeften zijn er aparte methoden beschikbaar. • Er is aanvullend remediërend materiaal, behorend bij de gebruikte lesmethoden. • Er wordt lesstof aangeboden vanuit leerlijnen die gebaseerd zijn op de kerndoelen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een orthotheek met onderwijsmaterialen beschikbaar die tegemoet komen aan specifieke didactische kenmerken, speciale pedagogische /psychologische kenmerken en fysieke/ lichamelijke kenmerken. • Er wordt door de hele school gewerkt met een speciaal programma voor de sociaal-emotionele ontwikkeling (bijv. Leefstijl).
3. Ruimtelijke omgeving	<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn aparte plekken waar één-op-één begeleiding en begeleiding van (sub)groepjes leerlingen met speciale onderwijsbehoeften kan plaatsvinden. 	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een aparte ruimte voor andere functies (bijv. voor verzorging of voor een time-out).
4. Expertise	<ul style="list-style-type: none"> • Meerdere Ik hebben veel kennis en competenties op het gebied van de stoornissen en beperkingen van leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. • Via collegiale consultatie en intervisie blijven Ik scherp. 	<ul style="list-style-type: none"> • Een groot deel van het team heeft kennis van en competenties op het gebied van de specifieke onderwijsbehoeften van leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. • Experts m.b.t. voorkomende stoornissen en beperkingen zijn direct beschikbaar (bijv. schoolmaatschappelijk werker, logopedist).
5. Samenwerking met andere instanties	<ul style="list-style-type: none"> • De ib'er, rt'er en Ik werken regelmatig samen met professionals van externe instanties (bijv. algemeen maatschappelijk werk, RIAG, GG&GD) 	<ul style="list-style-type: none"> • Er is op regelmatig samenwerking en afstemming met professionals uit so en zorginstellingen (bijv. gezamenlijke bijdrage aan uitvoering van ihp). • Externe experts zijn op afroep beschikbaar als daar behoefte aan is (bijv. faalangstrainer).

Tabel 4: Speciale ondersteuning op de inclusieve school

Veld	Setting	
	Binnen de klas	Binnen de school
1. Hoeveelheid aandacht en tijd	<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn twee paar handen in de klas, door lk/oa voor intensieve (één-op-één) begeleiding, op permanente basis (gedurende de gehele week). • Er wordt gewerkt in kleinere groepen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Er is speciale ondersteuning door vlk, rt'er en/of ib'er op permanente basis (gedurende alle dagen). • Er is speciale ondersteuning door ab'er (gedurende enkele dagen per week).
2. Onderwijs-materialen	<ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen met speciale onderwijsbehoeften volgen (individuele) leerlijnen in de kernvakken, gebaseerd op de kerndoelen. • Er zijn onderwijsmaterialen aanwezig met speciale didactische kenmerken, speciale pedagogische / psychologische kenmerken en fysieke / lichamelijke kenmerken, tegemoetkomend aan kindspecifieke belemmeringen (bijv. verpleegmateriaal voor langdurig zieke kinderen). 	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een rijk geoutilleerde orthotheek met onderwijsmaterialen beschikbaar die tegemoet komen aan specifieke didactische kenmerken, speciale pedagogische/psychologische kenmerken en fysieke/lichamelijke kenmerken • Er wordt door de hele school gewerkt met een speciaal programma voor de sociaal-emotionele ontwikkeling (preventief pedagogisch schoolklimaat).
3. Ruimtelijke omgeving	<ul style="list-style-type: none"> • De lokalen zijn aangepast voor leerlingen met speciale bewegingsbehoeften (bijv. rolstoelgebruik), de lokalen zijn ruim bemeten, bieden deelruimtes voor diverse activiteiten. 	<ul style="list-style-type: none"> • De binnen- en buitenruimte zijn volledig aangepast voor leerlingen met speciale bewegingsbehoeften (bijv. rolstoelgebruik, time-out), voor speciale verzorging (bijv. revalidatie, fysiotherapie) en voor speciale leerbehoeften (bijv. schooltuin). • Er zijn meerdere aparte ruimtes met een eigen functie (bijv. voor time-out).

4. Expertise	<ul style="list-style-type: none"> • De Ik zijn experts op het gebied van speciale onderwijsbehoeften. Daartoe zijn scholings- en certificeringstrajecten gevolgd (bijv. akte so en master SEN). • De Ik laten zich voortdurend bij-scholen, m.b.v. coaching en 'training on the spot' (video-interactie-begeleiding). • Via externe audits/ex ante inspectiebezoeken blijven Ik scherp. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het gehele team heeft kennis van en competenties op het gebied van de specifieke onderwijsbehoeften van de leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. • Experts vanuit meerdere disciplines met betrekking tot alle voorkomende stoornissen en beperkingen zijn direct beschikbaar (bijv. schoolmaatschappelijk werker, orthopedagogisch specialist, logopedist, kindertfysiotherapeut, schoolpsycholoog). • Er is een ouderconsulent die belangen behartigt van ouders, hen wegwijs biedt in de 'wereld die zorg/ondersteuning heet' (bijv. bij aanvragen Igf/pgb).
5. Samenwerking met andere instanties	<ul style="list-style-type: none"> • De ib'er, rt'er en Ik werken intensief samen met professionals van externe instanties (hogescholen en universiteiten), benutten nieuwe wetenschappelijke inzichten en evidence based behandelingsmethoden (na raadpleging databank Effectieve jeugdinterventies*). 	<ul style="list-style-type: none"> • Er is op structurele basis intensieve samenwerking en afstemming met so en andere zorginstellingen (ook met Bureau Jeugdzorg) voor alle leerlingen met speciale onderwijsbehoeften (bijv. gezamenlijke bijdrage aan uitvoering van ihp). • Externe experts zijn op afroep beschikbaar (bijv. speltherapeut, faalangstrainer, maar ook wijkagent, wijkverpleegkundige/schoolarts, leerplichtambtenaar). • De school biedt i.s.m. instellingen aantrekkelijke (opvoedings)cursussen aan voor ouders.

* Op de webpagina www.jeugdinterventies.nl van het NJi (Nederlands Jeugdinstituut) wordt bijgehouden wat in de speciale onderwijsondersteuning werkt, wat wetenschappelijk bewezen is in de praktijk.